

CINC POEMES D'AMOR DE LOUIS ARAGON¹

JOAN REQUESENS I PIQUER

Malament si cal justificar els versos d'amor.
Feliços els qui gaudeixen dels poemes d'amor.
Enamorats d'ahir de sempre pels enamorats d'avui i demà.
Louis Aragon – Elsa Triolet.
Al revés: Elsa engendrà el poeta Aragon.

Cinc poemes. Els he tret d'un llibre singular, un dels cent vint exemplars numerats, però que a darrera hora no va ser-ho. Paper noble. Petit volum de 91 pàgines,² editat el 1984 a Milà i adquirit! el mateix any i ciutat! Són divuit poemes bilingües francès-italià, el darrer dels quals –l'últim també d'aquí– era inèdit fins al moment d'aquesta publicació, hi ha reproduït l'autògraf. Són en la companyia de set gravats fets expressament pel poeta grec Iannis Ritsos, de qui Aragon, en descobrir-lo, confessà que fins aquell dia havia ignorat el més gran poeta vivent del seu temps.

Els cinc que he triat corresponen, el primer, al poemari *Elsa* (1959); el segon i el tercer, a *Le fou d'Elsa* (1963); el quart fa de prefaci al poemari *Anges des miroirs* de Hamid Fouladvind (Paris: André Biren, 1981); i el darrer, com s'ha dit, fou conegut amb aquesta edició.

La intenció és oferir versos, però escriuré quatre mots a tall de nota, per un si calgués. En el primer poema es llegeix “l'écriteau de Christ”, referència al cartell que notificava el motiu de la condemna i era clavat damunt del cap del crucificat; en el cas de Jesús de Natzaret ho esmenta l'evangeli de Marc escaridament (Mc 15,26), remissió anunciada dos versos abans amb la paraula en majúscula “Passion”, totes les passions englobades.

El segon poema duu al final una nota que s'entén en el context del poemari d'on prové, *Le fou d'Elsa*, el contingut del qual és la coincidència literària de la conquesta de Granada el 1492 amb l'assassinat de Federico García Lorca. El poema, segons el professor Olivier Barbarant, és “un quadre històric, immensa elegia amorosa, autobiografia i redefinició de la poesia”. “Gazal” és un gènere literari que florí a Pèrsia entre els segles XIII i XIV. D'aquell món, pel record d'una forma poètica, i a la vegada el de finals del segle XV en terra hispànica, emergeixen els lligams amb la cultura oriental. Això explica que el poeta persa Djami o Jami, és a dir, Nur ad-Dīn Abd ar-Rahmān Jāmī, que visqué a la ciutat d'Herat (Afganistan) i va morir-hi el mateix any de la conquesta cristiana del regne granadí, es fa present com l'autor del poema *Majnun* (el

¹ Enviat el 15 de maig de 2020. Publicat a *Vademècum* <<https://mariatoldra.com/>> el 24 de juny de 2020.

² Louis ARAGON, *Poesie d'amore*, con un autografo inedito e sette incisioni di Ghiannis Ritsos, a cura di Francesco Bruno, Milano: Crocetti Editore, 1984.

boig) i *Leila*. És la història de l'enamorament de Kais (Qays ibn al-Mulawwah de la tribu Banu'Amir) i Leila, antiga llegenda preislàmica. Aquí intervé la recreació d'Aragon.³

El tercer poema, no caldria dir que remet la inspiració al bellíssim poema eròtic de l'Antic Testament, l'atribuït al rei Salomó, si bé sabem que és una refosa de cants nupcials d'origen egipci, entre altres. La glossa s'inicia amb la memòria d'un verset del primer llibre bíblic, el *Gènesi* (Gn 2,20). Són vint versos que si es poden presentar com una glossa de l'antic poema, ho són llibèrrimament. Tanmateix, ves a saber si una interpretació generosa no trobaria ressonàncies com aquestes: per als v. 5-6, Ct 2,10-12; v. 10-12, Ct 3,4 i també 6,9; el v. 13, potser al verset Ct 6,10; el v. 14, a Ct 2,6; v. 17, Ct 4, 16; i per al darrer vers: en la mudesa del poeta enamorat, podem veure-hi contraposada la veu de l'estimada de Ct 2,14 i també 8,13.

Amb poques paraules, aquests versos d'amor a Elsa són l'expressió de la fidelitat del poeta, de la fidelitat al seu nom i, en darrer terme, de la fidelitat al "propi discurs amorós" com ho escriu Francesco Bruno, responsable de l'edició d'aquest volum. Amor per als enamorats perpetus. Si més no, a la ratlla dels seus trenta anys, ja no pas una criatura, Aragon havia fet aquests dos versos:

*Sur l'amour on avait écrit
Sortie de secours interdite en cas d'incendie*

Sobre l'amor havíem escrit
Sortida de socors prohibida en cas d'incendi

i el foc no s'ha apagat.⁴

La versió és només una versió, millorable com la que més, però el text original que va al davant sosté la gosadia d'haver-la feta. I l'afecció inguarible als versos que voldria convertir-los en saliva meva per millor gustar-los en la dolçor, sempre única, de cada llengua.

Una versió per a tots els lectors, i en primer lloc *pour* Irene.

JOAN REQUESSENS I PIQUER
Manresa, maig del 2020

³ Ho exposa l'estudi de Pere SOLÀ I SOLÉ, *Louis Aragon y España*, Lleida: Edicions de la Universitat de Lleida, 2014, p. 185 i següents. La citació d'O. Barbarant es troba en una nota de la p. 186 i correspon a Olivier BARBARANT, *Aragon, la mémoire et l'excès*, Seyssel: Champ Vallon, 1997, p. 156.

⁴ Versos del poema "Le Phénix renaît de ses cendres" del poemari *Le Mouvement perpétuel*, II part, "Les destinées de la poésie" (1925-1926).

CINC POEMES D'AMOR DE LOUIS ARAGON

[I]

*Je suis l'hérésiarque de toutes les églises
 Je te préfère à tout ce qui vaut de vivre et de mourir
 Je te porte l'encens des lieux saints et la chanson du forum
 Vois mes genoux en sang de prier devant toi
 Mes yeux crevés pour tout ce qui n'est pas ta flamme
 Je suis sourd à toute plainte qui n'est pas de ta bouche
 Je ne comprends des millions de morts que lorsque c'est toi qui gémis
 C'est à tes pieds que j'ai mal de tous les cailloux des chemins
 A tes bras déchirés par toutes les haies de ronces
 Tous les fardeaux portés martyrisent tes épaules
 Tout le malheur du monde est dans une seule de tes larmes
 Je n'avais jamais souffert avant toi
 Souffert est-ce qu'elle a souffert
 La bête clamant une plaie
 Comment pouvez-vous comparer au mal animal
 Ce vitrail en mille morceaux où s'opère une mise en croix de jour
 Tu m'as enseigné l'alphabet de douleur
 Je sais maintenant lire les sanglots Ils sont tous faits de ton nom
 De ton nom seul ton nom brisé ton nom de rose effeuillée
 Ton nom le jardin de toute Passion
 Ton nom que j'irais dans le feu de l'enfer écrire à la face du monde
 Comme ses lettres mystérieuses à l'écriteau de Christ
 Ton nom le cri de ma chair et la déchirure de mon âme
 Ton nom pour qui je brûlerais tous les livres
 Ton nom toute science au bout du désert humain
 Ton nom qui est pour moi l'histoire des siècles
 Le cantique des cantiques
 Le verre d'eau dans la chaîne des forçats
 Et tous les vocables ne sont qu'un champ de culs-de-bouteille à la porte
 d'une cité maudite
 Quand ton nom chante à mes lèvres gercées
 Ton nom seul et qu'on me coupe la langue
 Ton nom
 Toute musique à la minute de mourir*

[I]

Soc l'heresiarca de totes les esglésies
 Et prefereixo a tot el que val per viure i per morir
 Et porto l'encens dels llocs sants i la cançó del fòrum
 Mira els meus genolls ensangonats de pregar davant de tu
 Els meus ulls crebats per tot el que no és la teva flama
 Soc sord a cada plany que no és de la teva boca
 Només entenc els milions de morts quan ets tu qui gemegues
 És als teus peus que tinc mal de tots els rocs dels camins
 Al teus braços lacerats per totes les tanques d'esbarzers
 Tots els fardells portats martiritzen les teves espatlles
 Tota la dissort del món és dins una sola de les teves llàgrimes
 No havia mai sofert abans de tu
 Sofert és que ella ha sofert
 La bèstia clamant una pena
 Com podeu comparar al mal animal
 Aquest vitrall en mil peces on s'acompleix una crucifixió del jorn
 Tu m'has ensenyat l'alfabet del dolor
 Mentrestant sé llegir els sanglots Ells són tots fets del teu nom
 Només del teu nom el teu nom trencat el teu nom de rosa esfullada
 El teu nom el jardí de cada Passió
 El teu nom que escriuria en el foc de l'infern davant del món
 Com aquelles lletres misterioses al cartell de Crist
 El teu nom el crit de la meva carn i l'estrip de la meva ànima
 El teu nom pel qual cremaria tots els llibres
 El teu nom tota la ciència a l'extrem del desert humà
 El teu nom que és per mi la història dels segles
 El càntic dels càntics
 El got d'aigua en la cadena dels forçats
 I tots els mots no són res més que un camp de culs d'ampolla a la porta
 d'una ciutat maleïda
 Quan el teu nom canti als meu llavis atallats
 Només el teu nom i que em talli la llengua
 El teu nom
 Tota música a l'instant de morir

[III]

GAZEL AU FOND DE LA NUIT

*Je suis rentré dans la maison comme un voleur
Déjà tu partageais le lourd repos des fleurs
au fond de la nuit*

*J'ai retiré mes vêtements tombés à terre
J'ai dit pour un moment à mon cœur de se taire
au fond de la nuit*

*Je ne me voyais plus j'avais perdu mon âge
Nu dans ce monde noir sans regard sans image
au fond de la nuit*

*Dépouillé de moi-même allégé de mes jours
N'ayant plus souvenir que de toi mon amour
au fond de la nuit*

*Mon secret frémissant qu'aveuglément je touche
Mémoire de mes mains mémoire de ma bouche
au fond de la nuit*

*Long parfum retrouvé de cette vie ensemble
Et comme aux premiers temps qu'à respirer je tremble
au fond de la nuit*

*Te voilà ma jacinthe entre mes bras captive
Qui bouge doucement dans le lit quand j'arrive
au fond de la nuit*

*Comme si tu faisais dans ton rêve ma place
Dans ce paysage où Dieu sait qui se passe
au fond de la nuit*

*Où c'est par passe-droit qu'à tes côtés je veille
Et j'ai peur de tomber de toi dans le sommeil
au fond de la nuit*

*Comme la preuve d'être embrument le miroir
Si fragile bonheur qu'à peine on y peut croire
au fond de la nuit*

*J'ai peur de ton silence et pourtant tu respires
Contre moi je te tiens imaginaire empire
au fond de la nuit*

[III]

GAZAL AL FONTS DE LA NIT

He retornat a casa com un lladre amb urc
Ja el repòs comparties de les flors feixuc
al fons de la nit

He tret els meus vestits que al terra vaig deixar
He dit per un moment al cor meu a callar
al fons de la nit

No em veia més havent perdut l'edat que dura
Nu dins el món negre sense esguard sens figura
al fons de la nit

Despullat de mi mateix dels meus dies lleu
Sense cap més record que el de tu amor meu
al fons de la nit

El meu secret tremolós palpo cegament
Memòria de mes mans ma boca igualment
al fons de la nit

Llarg perfum retrobat d'aquesta vida ensems
I com als temps primers tinc els respirs trements
al fons de la nit

Vet aquí el meu jacint al meu braç enjovat
Que gronxa suaument al llit quan hi he arribat
al fons de la nit

Com si tu em fessis en el teu somni una plaça
En aquell paisatge on Déu sap allò que passa
al fons de la nit

On és per privilegi que vetllo als teus flancs
I temo perdre'm de tu dins del somni els trancs
al fons de la nit

Com la prova de l'existir entela l'espill
Tan fràgil bondat just s'hi pot creure d'esquill
al fons de la nit

Tinc por del teu silenci i tanmateix alenes
Abraçada et tinc com fal·laç imperi a penes
al fons de la nit

*Je suis auprès de toi le guetteur qui se trouble
A chaque pas qu'il fait de l'écho qui le double
au fond de la nuit*

*Je suis auprès de toi le guetteur sur les murs
Qui souffre d'une feuille et se meurt d'un murmure
au fond de la nuit*

*Je vis pour cette plainte à l'heure où tu reposes
Je vis pour cette crainte en moi de toute chose
au fond de la nuit*

Commentaire de Zaïd : Comme je faisais remarquer à mon Maître que son gazel se dérobait à la tradition persane que veut au dernier vers qu'apparaisse le nom du poète, en termes par quoi celui-ci se vante, il me répondit que Djâmi était Persan, mais que Kéis l'Amirite appartenait à une tribu bédouine, et que c'était l'amour de Kéis pour Leïlâ que était son modèle, non point la poésie reffinée de Hérât. Et, pour lui, que'étant Espagnol il n'avait à se vanter de rien, car dans son pays sien les fruits sont générosité de la nature et non point de la ruse des hommes. Puis, subitement, il improvisa :

*Va dire ô mon gazel à ceux du jour futur
Qui'ici le nom d'Elsa seul est ma signature
au fond de la nuit*

Soc en el teu costat el guaita que s'altera
A cada pas que fa de l'eco el reverbera
al fons de la nit

Soc en el teu costat el guaita als murs ben sol
Que pateix per una fulla i mor d'un mormol
al fons de la nit

Visc per aquesta queixa en l'hora en què reposes
Visc per aquesta por en mi de totes les coses
al fons de la nit

Comentari de Zaïd: Com remarcava al meu Mestre que el seu gazal s'esquitllava de la tradició persa, la qual vol que en el darrer vers aparegui el nom del poeta, amb termes amb què vanar-se'n, em respongué que Djami era persa, però que Kais l'Amirita pertanyia a una tribu beduïna i que era l'amor de Kais per Leila el que havia estat el seu model, no pas la poesia refinada d'Herat. I, per a ell, que era espanyol, no tenia res de què vanar-se, car en aquest país els fruits són generositat de la natura i no pas de la traça dels homes. Després, de sobte, va improvisar:

Digues oh el meu gazal als de l'hora futura
Que aquí només el nom d'Elsa és ma signatura
al fons de la nit

[III]

DU CANTIQUE DES CANTIQUES

*Quand dans le jour premier entre les dents d'Adam
Dieu mit les mots de chaque chose
Sur sa langue ton nom demeura m'attendant
Comme l'hiver attend la naissance des roses*

*

*Toutes les femmes de ma vie
Étaient primevères de toi*

*

*Ne me parle pas de la mer
À moi que t'ai toute la vie
Chantée
Ne me parle pas de ta mère
À moi qui t'ai toute la vie
Portée*

*

*Immobile attendant après l'aube ton aube
Je tiens infiniment ton doux bras dans ma main
Tandis qu'en moi fleurit une chose indicible
Sur ta lèvre déjà je vois pâlir demain*

*

*Le vent roule aux pentes du toit
De rousses graines d'azerolles
J'ai rêvé si longtemps de toi
Que j'en ai perdu la parole*

[III]

DEL CÀNTIC DELS CÀNTICS

Quan en el dia primer entre les dents d'Adam
Déu posà els mots de cada cosa
Damunt la seva llengua el teu nom va restar-hi esperant-me
Com l'hivern espera el naixement de les roses

*

Totes les dones de la meua vida
Eren primaveres de tu

*

No em parlis pas de la mar
A mi que t'he tota la vida
Cantada
No em parlis pas de ta mare
A mi que t'he tota la vida
Portada

*

Immòbil esperant rere l'alba la teua alba
Tinc infinitament el teu braç dolç a la meua mà
Mentre que en mi floreix una cosa indicible
Sobre el teu llavi veig ja empal·lidir el demà

*

El vent roda pel rost teulat
De rojos grans d'atzeroles
He somiat tant temps amb tu
Que n'he perdut la paraula

[IV]

VIVRE EST L'ENVERS D'AIMER

*J'ai peur de toi tu es trop beau
De la blanche beauté des songes
Et pourtant toutes les chairs sont
Vérités couleurs et chansons*

*Tes cheveux noirs sont ce qu'ils sont
Et ta chair est d'or qui se ronge...
Où t'ai-je bien pu rencontrer
Était-ce la rue ou les songes ?*

*Il n'y a d'or que pur aimer
Tout est toujours comme l'on mord
Toi qui semble être à tout jamais
La chair le sang l'amour et l'or*

*J'ai peur de toi tu es trop pur
Trop pareil à sauter les murs
J'ai peur d'aimer jusqu'à la mort
Je n'ai plus cœur que de remords...*

*Et tous les jours comme les nuits
Vivent dans le chant qui me poursuit
Ton chant qui semble à ta beauté
Enfant d'hier d'hiver enfant d'été
ANGE des jours ange des nuits...
ANGES du moins pour moi ce soir...
Et tout le blanc y devient noir...*

[IV]

VIURE ÉS L'ANVERS D'ESTIMAR

Tinc por de tu tu ets molt bell
De blanca bellesa dels somnis
I per tant totes les carns són
Veritats colors i cançons

Tos cabells negres són què són
I ta carn és d'or que es rosega...
On t'he ben pogut retrobar
Era en el carrer o en els somnis?

No hi ha més or que el pur amar
Tot és sempre com es mossega
Tu que prou sembles ser per sempre
La carn la sang l'amor i l'or

Tinc por de tu tu ets massa pur
Massa semblant a un saltamurs
Tinc por d'amar fins a la mort
Tinc més cor que remordiments...

I tots els dies com les nits
Viuen en el cant que m'empaita
Ton cant que sembla ta bellesa
Infant d'ahir d'hivern d'estiu
ÀNGEL dels jorns àngel de nits...
ÀNGELS almenys per mi aquest vespre...
I tot el blanc es torna negre...

[V]

*Ah, c'est la bien⁵ de demain tout comme hier
Rien ne sera jamais comme on les voit dans les pierres
Tout nous attend pourtant
Au revenez-y de l'heure d'hier
Il faudra bien aimer
Comme encore jamais
Tout sera notre vie
Comme il est depuis lors
Craignez le ciel fermé
Ou le jeu d'aimer
Et ce n'est un jeu ce soir
Ou demain soir
Il faudra vivre encore
Même dans les jours noirs*

⁵ Possible *lapsus calami* de l'autor per "le bien". L'autor de la versió italiana citada a la nota 2 tradueix "il bene".

[V]

És el bé de demà tot com ahir
Res no serà mai com es veu dins les pedres
Tot ens espera per tant
Al tornem-hi de l'hora d'ahir
Caldrà bé estimar
Com encara mai
Tot serà nostra vida
Com és des d'aleshores
Temeu el cel tancat
O el joc d'estimar
I no és un joc aquest vespre
O demà vespre
Caldrà viure encara
Igualment dins els negres jorns